

Paur kute Epexukam me jamā pi'ôk no'ôk ne ja.

Paur ne krīraxbê Epexukam me jamā pi'ôk no'ôk ne. Näm me Paurbê ijê nhym mebê ijê djàkam ãmkam ne memã pi'ôk no'ôk ne. Kute meo tÿx ne meo kïnhmã ne memã pi'ôk no'ôk ne. Ne memã Metïndjwÿnh kute mÿjja kunï'ã karõo amirït ne. Metïndjwÿnh kute pyka nhipêx kêtri ne gwaj bajã amim karõ ne kam jakam arÿm Jejukôt gwaj baptytaro t n kam am  'ôkam dja bajaxwe kun o ap x. Be, pykab  ar babari dja Xatanajm  o me karõ punum  gwaj baw r pr t. Be, gwaj baje Jeju mar kun i dja gwaj tu Xatanajm  baku'  t x ne amijo apt n o apa. Kam ne Paur ap nh memã '  karõ, me kute kat t amijo ba'  memã karõ.

Metïndjwÿnh ne Krituk t mÿjja kun  o ba. Ne Krituk t mÿjja kun  'y ne o ban kam ajte k t gwaj baptyt . Ne k t gwaj bajo k nh. Be, Kritu ne gwaj baje Jeju mar kun m  b njadjw r. Kute gwaj bajo djuw mexo baja pum . N m   Paur mem  o amir to ane.

¹ Ba ne ba ib  Paur. Metïndjwÿnh ne Jeju Kritum  ij  kar  nhym ar m ijano ba mem  '  idjujar nh ar iba.

Kr raxb  Epexukam Jeju kute ar ajo   me ja ne ba pi'ôk k t ar am  ikabēn. Gar aje arek Kritu Jeju k t ar amijo aban '  adjukanga k tja ba pi'ôk no'ôkkam ar am  ikabēn.

² Metīndjwŷnhbê ne me Babām. Ne Bēnjadjwŷr djwŷnhbê ne Jeju Kritu. Gê ar tu kum ar akaprīn* ar ajo ba gar adjumar mex rã'ã ne.

*Mŷjja kunī kêttri Metīndjwŷnh kute amijo me utâr.
Rô 8.29; Tex k 1.4; A Tex 2.13; Ped k 1.2*

³ Be, Metīndjwŷnh ne ukaprī:kumrẽx. Kute Bēnjadjwŷr djwŷnhbê Jeju Krituo ba nhym kute o Bãm. Metīndjwŷnh ta ne gwaj bajo djuw mex. Gwaj tu amim Kritu markumrẽx nhym prîne kâjkwakam õ mŷjja kunîo gwaj bajo djuw mex. ⁴Ga, kute amijo gwaj bapytârja pumû. Mŷjja kunîm  me kunî kator kêttri ne amijo gwaj bapyt n amim,

—Be, me w  dja me tu amim Kritu markumr x ba ar m meo inh kumr x nhym me ar m im  axwe k tkumr x. N m   kum gwaj bajab kam gwaj baj  amim ane. ⁵ Amr b  me kunî k tri, mŷjja kunî k tri ne ta kum gwaj bak nkumr x ne amijo gwaj bapyt . Ne kam tu amim gwaj baj  kar kumr x ne amim,

—Me w  dja me tu amim Jeju Kritu markumr x ba ar m meo ikrakumr x, ane. ⁶ Metīndjwŷnh tu kum gwaj bakapr :umr x. N m kum Kra jab kumr x, ne Krak t kum gwaj badjw y kapr :umr x. Dja gwaj kam bakun : kum,

—E kum, dj m adjukapr  ngri: got? Adjukapr  ra:xi. Amexti:re. Me im  ak nhkumr x, anh yo baba. Gwaj baje   kum anh yo baba kadji ne ar m amijo gwaj bapyt .

⁷ N m Krak t kum gwaj bakapr :umr x. Kra ne amikamr o gwaj bajaxweo p nh. Nhym kam

---

* ^{1:2} Dj m ar ga ne gar adjukapr  nhym ar p nh ar m kum ar akapr  Kati. Ar ta ne ar tu kum ar akapr kumr x.

arȳm gwaj bajaxwe maro aknon bakam ngryk kêt ne. Näm ukaprī:kumrēxkôt ã gwaj bajaxweo ane. ⁸ Kute prīne mȳjja kunī mar. Kute amikukām mȳjja kunīmē me kunī'ã amim karō. Ne kam gwaj badjwȳ, kute amim gwaj bajā karō kôt arȳm kum gwaj bakaprī:kumrēx.

⁹ Ta ne amrēbē: kute mȳjja kunī markôt arȳm amim kabēn'ã karō. Ta ne kum kabēn kīnh ne arȳm amim kabēn'ã karō ne kam memā arēnh kêt 'ātūm. Ne kam ajte ta arȳm jakam gwaj bamā kabēnja jarē. ¹⁰ Näm jakam gwaj bamā,

—Dja ï me kunī kute aminhinomā amimēnh djà nhō akati bôx ba kam Kritu'ã me kunīmē mȳjja kunīo akuprō. Kàjkwakam mȳjja nàr pykakam mȳjja dja ba Kritu'ã kunīo akuprō nhym arȳm kunīo ba, ane. Amrēbē kute kabēn jarēnh kêt ja ne jakam arȳm gwaj bamā arē.

¹¹ Amrēbē mȳjja kunī kêtri, me kêtri ne amijo me ibē idjaer pytā. Näm tu me ijā amim karōkumrēx ne amim,

—Be, me wā dja ba memā amak bô nhym me arȳm tu amim Kritu markumrēx ba kam arȳm meo aminhō. Näm ã me ijā amim ane. Ta ne kute amim mȳjja kunīmē me kunī'ã karō. Kute amim 'ã karō kôt ne mrāmri kute o apôxkumrēx ne kute o bakumrēx. Djām me ibē idjaerbit ne amijo me ipytā? Kati. Mȳjja kunī:. Kute amim mȳjja kunī'ã karō kôt arȳm mrāmri kute o apôx ne o bakumrēx.

¹² Mȳj kadjy ne amijo me ibē idjaer pytā? Bir, ba me ikumrēx ne ba me tu amim Kritu markumrēx ne kôt ar amijo iba. Me kunī dja me me ijā abenmā kum,

—Ga, me kute Kritukôt katàt ar amijo baja pumū. Kritu mexti:rekumrēx. Me bamā kīnhkumrēx, anhŷro ba. Ja kadŷj ne amijo me ipytâ. ¹³ Me ibê idjaer kumrēx ne ba me tu amim markumrēx. Nhym kam me arŷm me abajtemmā Kritu'ã ujarênh ny katât kumrêx ja jarê ga me aman tu amim markumrêx. Nhym kam Metîndjwŷnh arŷm me ajaxwebê me apytân kam me amâ Karô jano.

Amrēbē Kritu kute me bamā Karō jarēnhja ne me amā ano nhym arȳm me ajo ba. Ga, me kute mȳjja'ā aminhidji janhōr nhym arȳm amirītkumrēxja pumū. Me badjwȳ Metīndjwȳnh arȳm me bamā Karō jano nhym arȳm me bajo ba. Me bajo ba gu me arȳm amim,

—Mrāmri ne Metīndjwÿnh arÿm ijo krakumrëx. Ga, arÿm kute imã Karõ janor nhym kute ijo bakumrëxja pumû, ane. Karõ ne me bajo ba gu me ã amim ane. Kam, gu me baje mrāmri ja markumrëx. Arÿm Metīndjwÿnh kute me bajo kraja ne gu me baje mrāmri markumrëx.

¹⁴ Ga, me kute memā mȳjja rūnh nhōrmān kam
kukām kute memā mȳjja kryre nhōrja pumū.
Me amim kryre jamȳn arȳm amiwȳr rūnhja
kamnhīxkumrēx.

Me badjwÿ Metñdjwÿnh arÿm me bamã Karõ
jano nhym arÿm me bajo ba gu me arÿm amim,

—Ga, Metīndjwŷnh arȳm kute imā Karō janorja pumū. Ga, kute ijo baja pumū. Mrāmri dja ba kàjkwakam kôt itñ ne ar iba rā'ā: rā'ā ne, ane. Karō ne me bajo ba gu me ã amim anen kam arȳm baje mrāmri ja markumrëx. Mrāmri kàjkwakam Metīndjwŷnhkôt batñ ne ar baba rā'ā: rā'āja baje

mrāmri markumrēx ne amiwyr kamnhixkumrēx.
 Dja gu me Metīndjwŷnh kôt batñmāja maro baba:
 nhym Kritu arȳm bôx ne amikôt me bajo mō.
 Metīndjwŷnh kute amijo me bapytârjao mō. Dja
 amikôt me bajo mō nhym me kunî arȳm abenmā
 kum,

—Metīndjwŷnh me:xkumrēx. Me bamā
 kînhkumrēx, ane.

*Kute Metīndjwŷnhmā meo à'wŷr.
 Kor 1.9; Pir 1.9; Tex k 5.23; Idja 13.20*

15-16 Kam ne ba mā Metīndjwŷnhmā ar akam
 amikînh jarênhō iba. Ar ga ne gar arȳm tu amim
 Bēnadjwŷr djwŷnh Jeju markumrēx ne kam amā
 Jeju nhō me ja kunî jabé:. Nhym kam me arȳm imā
 ar ajarē ba ar aman mā Metīndjwŷnhmā ar akam
 amikînh jarênhō iban kam mā kum ar ajo a'uwn
 kum,

17 —Metīndjwŷnh, ga ne ga Bēnadjwŷr djwŷnhbê
 Jeju Krituo aba. Djûnwā, amexti:re. Dja ga Akarōo
 aro aba gê ar arȳm ô'â katât akabēn markumrēx
 nhym arȳm arkum Akrao amirîtkumrēx gê ar mar
 mexkumrēx. **18** Anhō me ja dja me arȳm kâjkwakam
 anhō mŷjja mexti:rekumrêxo aminhō. Mŷjja ja
 kadŷj ne ga amiwyr ar 'wŷr ne aro aba. Dja ga
 arkum anhō mŷjjao amirît gê ar prîne mexti:rekôt
 kuman amiwyr kamnhixkumrēx. **19** Me kute tu
 amim amarkumrêxa dja ga memā tŷx jadjà. Aje
 memā tŷx jadjâr kadŷj ajity:xi. Me kadŷj ajity:xi
 abê kumkati. Mŷj ne ga aje meo tŷx kadŷj
 ajity:xkam kute? Tâm dja ga arkum o amirît, gê ar
 prîne kuma. Anhō mŷjja ja dja ga arkum o amirît

gê ar kuma. Nã bãm ã ar akadjy Metãndjwãnh 'wýro ane.

Metãndjwãnh ne 'itý:xi. **20** Ga, Kritu arým tykkam Metãndjwãnh 'itýxo kam àpênhja pumü. Itýxo kam àpênhja kute akubyn o tñja pumü. Nãm ajte kàjkwa djwãnhkam o wabin aminhikô'ã ÿr. Raxo kute me rãnh jakrenh mex kadgy amidjubôk'ãnh ÿr.

21 Kýjrãm, me rãnh kunã nhiby ÿr. Nhym arým rax ne týxo me akrenh me:x ne. Nhym pa:rbê memã ÿr djwãnh kunimë me rãnh kunimë me 'itýx kunimë me bënjadjwýr kunimë ne me kum ngri:re. Jakam me bakam me rãnh kunã ne me kum ngri:re, nàr amrë pyka ny mõrkam me rãnh kunã ne me kum ngri:re. Me kunã ne me kum ngri:ren kajgo:.

22 Pa:rbê me kunã kum kajgo me:xi. Metãndjwãnh arým me rãnh kunã kadgy Jeju'ã ra:x më. Ne õ me kute amim Jeju marja kunã kadgy 'ã rax më nhym arým meo ba. Kute meo bakam arým kute me krã pyràk.

23 Ga, me bakräja pumü. Me bakräkam ne gu me badjumar nhym kam kukwakam amü me banhã amingrëk ne ar me bajo ba. Me bakräkam gu me badjumar ne arým me banhikrao badjapênh nàr me baparkam bamrãnh. Me bakrä amü me bakukràdjà kunã ngrëk ne me bajo ba. Kritudjwý kute me bakrä pyràk ne me bakunio ba, me babê õ me ja kute ta ï pyràkjao ba, me bangrëk ne me bajo ba, me baje amim mar kunijao tuknñ ar bajo ba. Ta ne kute amiraxo pykamë kàjkwamë myjjia kunio tuknñ ar o ba kute me badjwý me bajo ba.

2

Metīndjwŷnh kute akubyn Krituo tĩnkôt õ me jad-jywyo tĩn.

Kô k 6.11; Xit 3.3

¹ Nhym be, ar ga ne gar amrēbê ajamakkre kêt kute me tyk amakkre kêt pyràk ne ar aba. Gar Metīndjwŷnh kabẽnkam amikrào aban mekôt ajaxwe. ² Me kum Metīndjwŷnh kînh kêtja kukrâdjà kôt ne gar amijo aba. Gwaj banhiby me karõ punu nhõ bënjadjwyr kukrâdjà kôtdjwŷ ne gar amijo aba. Me karõ nhõ bënjadjwyrja tãm ne jakam me amakkre kêt prãmjao ba. ³ Amrēbê gwaj bakunîdjwŷ ne gwaj mekôt amidjwŷnhbito kînho baban arŷm bajaxwe:. Djäm me'õ ne gwaj bajo axwe gwaj bajaxwe? Kati. Gwaj ba ne gwaj bamã bajaxwe prãm ne amim 'ã karõn arŷm kôt bajaxwe. Amrēbê gwaj bajaxwekam ne Metīndjwŷnh gwaj bakam ngryk ne. Me axwe kurnimë gwaj bakam ngryk ne.

⁴ Djäm gwaj bakam ngryk rã'ämã? Kati. Metīndjwŷnh kum gwaj bakaprî:kumrêx ne kum gwaj bajabê:. ⁵ Gwaj bajaxwekam ne gwaj bajamakkre kêt kute mrämri ne me tyk amakkre kêt pyràk. Gwaj kam tu amim Kritu markumrêx ne kam mrämri ne baje me tyk ne akubyn tĩn pyràk. Metīndjwŷnh ne jakam Kritumë ro'ã akubyn gwaj badjwŷ gwaj bajo tĩn ne. Ta ne tu kum ar akaprîn arŷm ar apytâ.

⁶ Metīndjwŷnh ne jakam Kritumë ro'ã akubyn gwaj badjwŷ gwaj bajo tĩn. Gwaj kam arŷm bajamak mex ne ar baba nyô ar baba. Kritumë ro'ã ar baban ar baba rã'ã: rã'ã ne kute

mrāmri ne jakam on kàjkwakam Kritumē ro'ā ar baba pyràk. ⁷ Mỳj kadgy ne gwaj Kritumē ro'ā ar baba? Bir, Metīndjwýnh gwaj bakam ukapríkumrēx. Kute me kunímā gwaj bakam ukaprío amirít kadgy ne gwaj Kritumē ro'ā ar baba. Gwaj tu amim Kritu Jeju markumrēx nhym kam gwaj bakam õdjànhkumrēx. Ukaprí:kumrēx kôt ne gwaj bakam õdjànhkumrēx. Amrē amex mōr jakam ne amū nñ:jkamdjwý dja memā gwaj bakam ukapríjao amirít rā'ā: rā'ā rā'ā.

⁸ Be, Metīndjwýnh ta ne kum ar akaprí. Ar ga ne gar amex kêtekumrēx, nhym ta kum ar akaprín ar amā Kritu jano nhym ty. Gar kam tu amim markumrēx, nhym arým kôt amim apytà. Djām ar amex ne ar adjukaprí gar ga: amipyta? Kati. Metīndjwýnh ta ne kum ar akaprín ar amā Kritu janon kam ta amim ar apytà. ⁹ Djām we kute ar amā,

—Be, ga ne ga amex ne adjukapríkumrēx, anhýr, ne kam we kôt kute amim ar apytà? Arkati. Nām ren ā ar ajomā ane, gar ren arík ga amimexo adjámra ar aba.

¹⁰ Nhym be, kati. Metīndjwýnh ta ne gwaj bajo mex gwaj kam arým badjukaprí. Kritu Jeju tyn arým akubyn tñ nhym kôt arým gwaj bajo ny. Metīndjwýnh ta ne gwaj bajo ny gwaj aminhijukri amidjan kam arým bamā me kaprío baba. Ar adjukaprí ja ne Metīndjwýnh amim 'ā karō. Gwaj bakêtri amim 'ā karō. Ne kam tûmràm arým gwaj bajo ny gwaj arým kôt bamā me kaprío baba.

*Mebê idjaermē me bajtem arým Kritu kôt abeno
õbikwa.*

11 Be, amrēbê ne ba me imā me akurēo iba. Ga me abajtemkam ne ba me ibê idjaerkam imā me akurēo iba. Ba me me ajā memā kum,

—Me wā ne me my nhinhu kà rēnh kêt. Metīndjwŷnh kum me kînh kêt. Me ba ne ba me imy kà rēnh. Nhym Metīndjwŷnh kum me ikînhkumrêx, ane. Djām mrāmri me kute me imy kà rēnhkam arȳm me imex? Kati. Me imy kâbit rēnh.

12 Me abajtemkam ne ga me amrēbê aje Kritu mar kêtakumrêx ne ate amijo aba. Ba me ibê idjaer ne ba me ari me ajo kubajtemo iba. Metīndjwŷnh ne amrēbê: kute me ipytar'ã me imā,

—Me kute tu amim ikra markumrêx dja ba amim me utà, ane. Ne kam 'ã me imā apŷnh mŷjja jarênh māmdji ba me maro iba. Djām me abajtemmā ne Metīndjwŷnh mŷjja ja jarẽ? Kati. Kute me amā arênh kêt ga me aje mar kêt. Kam ne ga me Metīndjwŷnhkôt atîn kadjy kêt ne aje amiwŷr atîn kamnhîx kêt ne aje mekôt Metīndjwŷnh mar kêt. Ne kam ate kubê amijo aba. Tām dja ga me nhŷn ama ne mar râ'ã ne.

13 Metīndjwŷnh bê ne ga me amrēbê ate ar amijo aba. Nhym be, jakam ne arȳm Kritu Jeju kamrô me bakadjy prôt ne nhym me bapânh ty. Ga me kam kôt ar amijo aba nhym arȳm ar me ajo ba.

14 Ta ne me bamā,

—Me abeno anhōbikwa, ane. Nām ã me bamā ane, gu me arȳm abeno banhōbikwa. Me abajtemmē me ibê idjaermē ne gu me bamā aben kurê. Me bamā aben kurêja ne kute mrāmri ne gu me baje aben nêje ka'ê pyràk. Gu me kam Jeju kabenkôt arȳm abeno banhōbikwa nhym kute mrāmri ne aben nêje ka'ê ngràngh pyràk.

¹⁵ Môjdjê kute Metîndjwînh kukwakam mebê idjaermã 'ã karõkam kukrâdjâja ne Kritu arîm o kajgo. Pîte'y'ã tyko arîm o kajgon arîm ajte mar kêt. Mýj kadjy ne o kajgo? Bir, nãm o kajgon arîm amiwîr me bajo akêx. Amiwîr me bajo akêx gu me arîm abeno banhõbikwa. Ga, kute me bajo nyja pumû. Gu me arîm baje mrämri banhî tipdji pyràk. Ja kadjy ne Môjdjê kukrâdjào kajgo. ¹⁶ Kritu pîte'y'ã tyko ne me bajo aben pydjin kam Metîndjwînh'yr me bajo akêx ne. Gu me kam arîm o banhõbikwan kam bamã aben kurê kêt.

¹⁷ Kritu arîm me abajtem'yr bôx. Metîndjwînh bê amijo akre raxkam arîm me awîr bôx. Me awîr bôx ne arîm kaj bê me amã kabën jarë. Me aje Metîndjwînho anhõbikwa kadjy ne me amã kabën jarë. Ajte me aje me ijo anhõbikwa kadjy ne me amã kabën jarë. Ne, me ibê idjaer ije Metîndjwînh kôt amijo ibakam Kritu arîm me iwîr bôx ne kaj bê me imã kabën jarë. Me ije Metîndjwînho inhõbikwa kadjy ne me imã kabën jarë. Ne me ije ajte me ajo inhõbikwa kadjy me imã kabën jarë.

¹⁸ Djäm apînh me Babäm'yr me bapry? Kati. Arîm ne me Babäm'yr me bapry pydji. Metîndjwînh Karõ pydji. Me ibê idjaermë me abajtemmë ne gu me Karõ pydji kôt me Babäm'yr bôx.

¹⁹ Kam ne ga me arîm abajtem kêt ne me akâtàm kêt. Metîndjwînh ne arîm me ajo õ me ja ne me ajo õbikwa. Me ibê õ me tûmmë ro'ã me ajo õbikwa.

²⁰ Gu me kam arîm baro'ã babê Metîndjwînh nhõ kêno kikreti pyràk. Kritu ne ar ijano bar me awîr bôx ne me amã arë. Ar ba ne bar Metîndjwînh kukwakam me amã arë, ga me kabën ma. Ar ba

ne bar ije mrāmri ne kikreti kadgy pyka mā: par krax ku'ê pyràk. Jeju Kritu kute mrāmri ne kikre par krax kadgy kum kajpar djà djwýnh pyràk.

²¹ Kum kajpar djà djwýnh kônh ne me prîne kẽn jadwjyr mexo mõ:. Kônh ne me aben nhitepâ adjwjyr mexo mõ. Ne kam aben niby kẽn jadwjyr mexo mõ: nhym Metîndjwýnh nhõ kikreti arým abatanh mõ. Metîndjwýnh Karôdjwÿ ã me bajo anen Bënjadjwyr djwýnhbê Jeju Kritu kôt me bapymjyr mexo mõ. Metîndjwýnh me ibê idjaero õbikwan kam me abajtemo õbikwa gu me arým Jeju kôt djan arým batypdjin dja. Batypydjin djan arým Metîndjwýnhmã bamexkumrêx ne.

²² Djâm me ibê idjaerbit ne me ijo õbikwa? Kati. Me abajtemdjwÿ. Gu me kam arým baro'ã babê Metîndjwýnh nhõ kêno kikreti pyràk. Metîndjwýnh ne me bamã Karõ jano. Kute me bamê amijo kajkep kadgy ne me bamã ano.

3

Metîndjwýnh kute me bajtem'yr Paur janor

¹ Metîndjwýnh kute me amã Karõ janorkam ne ba arým kum me ajo a'uw. Me abajtemo ne ba kum a'uw ne me amã ne ba Jeju Kritu'ã idjujarêh ar iba nhym me arým 'ã kum ikurêh idjuwpre. Ba ibê Paur ne me arým idjuwpre.

² Me ga ne ga me arým ama. Metîndjwýnh ta ne kute imã me ajã karõ ga me arým ama. Nãm imã,

—Arým imã me bajtemdjwÿ kaprî. Ga dja ga memã 'ã adjujarêh djwýnh, ane. Tãm ne ga me aje mar jabej ba ajte akubyn me amã arê.

³ Kum me abajtem kaprîmã ne kute amrêbê arêh

kêt. Ne kam jakam ba imã arÿm arë ba arÿm me amã 'ã pi'ôk no'ôk ngrire ga me arÿm omûn aman ⁴ badjwÿ ima. Metïndjwÿnh kute Kritu'ã mÿjja jarënh kêt ba ije prïne marja dja ga me ama.

⁵ Näm amrëbê kute memã arënh kêt nhym pykakam me kra'õ kute mar kêt. Me kute aben djô'ã mar kêt. Nhym kam Metïndjwÿnh Karõ arÿm jakam ar imã arë bar arÿm jakam kuma. Kritu ne ar ijano bar ibê õ àpênhkumrëx ne kukwakam idjujarënh ar iba. Näm ar imã arë bar jakam arÿm kuma.

⁶ Kute mÿjja jarënh kêtja arÿm ar imã arën ar imã,

—Djäm me bajtemmë me abê idjaermë arek apÿnh ar abamã got? Arkati. Dja ga me akunî tu amim Kritu'ã ujarënh ny markumrëx ne arÿm aro'ã kôt ar aba. Ne kam arÿm aro'ã Metïndjwÿnh nhõ mÿjja aminhõn aro'ã kôt ar aban kam aje anhî tipdji pyràk. Ne kam Metïndjwÿnh kute amrëbê: memã mÿjja jarënh mâmddijja me aro'ã amim aby. Me abê idjaermë me abajtemmë dja ga me tu amim Kritu markumrëx ne arÿm me aro'ã amim aby, ane. Täm ne ar imã arë ba arÿm kuma.

⁷ Metïndjwÿnh ta ne 'itÿxkôt ijo ban tu kum ikaprî.* Ne kam arÿm imã me'ã karõ ba memã Kritu'ã kabën nyja'ã idjujarënh ar iba.

⁸ Metïndjwÿnh nhõ me ja kunî ne me kute rûnho ijakrenh mex. Ba kam bajbit ikajgo me:x ne. Nã bãm te ikajgo: nhym Metïndjwÿnh ta arÿm tu kum ikaprîn kam arÿm imã idjapênh djà'ã karõ. Ta ne imã,

---

* **3:7** Djäm Paur ta axwe kêt nhym pãnh kum kaprî Kati. Paur te axwe këtmã nhym ta arÿm tu kum kaprî.

—Ga dja ga me bajtemmā kàj bê Kritu'ā adjuarēnh ar aba, ane. Kritu ne memā kīnh djà rū:nh ngā, krāptī: ngā. Me te: kute kīnh djà'ā ujarēnh inomā mēnhmā. Kritu kôt me kīnh djà ja'ā ne ba idjujarēnh ar iba.

9 Kum ikaprīkam ne imā,

—Ije memā ikabēn jarēnh kêtja dja ba amā arē ga arȳm prīne ama. Ije amim me bajtem pytārmā. Tām dja ga aman me kunīmā arēnho amirito aba. Nām ā imā ane. Metīndjwýnh ta ne Krituo mýjja kunī nhipêx. Adjàkamā kute Jeju Krituo mýjja kunī nhipêx ne kute me abajtem pytār'ā amim karōn kute me bakukāmāremā arēnh kêt tām ne imā arē.

10-11 Mýkam ne kute amrēbê me bakukāmāremā me apytār jarēnh kêt? Bir ga, Kritu kute ajbir pykakam abenā me bamēnhja pumū. Kam ne me kàjkwakam aparmā abenā me bapumūnho nhý. Kàjkwakam me bēnjadjwýrmē me rūnhmē ne me jakam me bapumūnho nhý. Me baje amim Jeju mar kunīja pumūnho nhýn arȳm me bakôt Metīndjwýnh raxmā kato. Me kute me bakôt Metīndjwýnh raxmā kator kadjy ne Metīndjwýnh kute amrēbê me bakukāmāremā arēnh kêt. Memā kute me abajtem pytār ne kute abenā me bamēnhja kute arēnh kêt.

Nām me me bapumūnho nhýn me bajā abenmā kum,

—Be, djām mrāmrī ne djām Metīndjwýnh kute prīne abenā me mēnh mar mexkumrēx. Nām mýjja kunī kêttri amim me'ā karōkumrēx. Djām kabēno kute amikapēr kàr? Kat. Nām Bēnjadjwýr djwýnhbê Jeju Kritu'yr meo akēx nhym tu kute ar meo bakumrēx. Djām Metīndjwýnh no kêt got?

Ga, prīne kute aben ã me mēnh mar mexkumrēxja pumū. Ga, me kute abeno ūbikwa mexkumrēxja pumū, ane. Nām me me bapumūnho nhŷn ã abenmā anhŷr kadgy ne Metīndjwŷnh kute amrēbê me bakukāmāremā arēnh kêt. Kute memā me abajtem pytâr ne kute aben ã me bamēnhja jarēnh kêt.

¹² Metīndjwŷnh ne uma:. Kam dja me kute Kritu mar kêtja kum uma:. Me badjwŷ gu me ren baje Kritu mar kêt ne ren bamā Metīndjwŷnh pymâ: ne. Nhym be, kati. Arŷm ne gu me tu amim me banhō Bēnjadjwŷr djwŷnhbê Jeju Kritu markumrēx ne arŷm batîn prâm kêt. Ne kam arŷm Metīndjwŷnh pymatio banhōbikwakumrēx ne kum amijarēnh baba.

¹³ Kam kwârïk wânh amim mar rerekre kêt. Me amextire kadgy ne ba Metīndjwŷnhmā apê. Nhym kam me arŷm 'ã kum ikurêñ ijo bikênh ho ba. Gê me te ijo bikênh ho ba kwârïk wânh kam amim mar rerekre kêt. Dja ga me tu amim Jeju mar tŷxkumrēx.

Kute meo Metīndjwŷnhmā à'wŷr.

¹⁴ Me akñh kadgy ne ba arŷm ikõnkrão nhŷn Bēnjadjwŷr djwŷnhbê Jeju Kritu Bâmmâ me ajarë.

¹⁵ Ta ne me kute amim Jeju mar kunio kra. Kàjkwakam me kute amim Jeju marmê pykakam me kute amim Jeju marmê ne me kunio kra. Ba arŷm kum me ajo a'u. Nâ bâm kum,

¹⁶⁻¹⁷ —Djûnwâ, ara:x ne adjukaprîti:rekôt dja ga memâ tŷx jadgà. Gê Akarõ me umar djàkam memâ tŷx jadgà gê me kôt tŷ:x ne mrâmri tu amim Kritu markumrêx. Nhym kam Kritu arŷm mrâmri tu me

kadjwìnhbê ÿrkumrêx. Nhym kam me arÿm ô'ã kute mrämri ne pidjô pykakam arê jabjêkam ku'ê tÿx pyràk. Kam dja me mar tÿxkumrêx. Mÿj dja me kuma? Bir, Kritu mrämri kum me abê:kumrêx. Täm dja me mar tÿxkumrêx. Ne kam ô'ã mrämri me kum me abê:kumrêx ne.

18 Dja me kum me abêkumrêx ne kam arÿm prïne kuma. Mÿj dja me kuma? Bir, Kritu ta kum me abê:kumrêx. Ja dja me prïne kuma. Kritu nhõ me ja kunî dja me prïne kuma. Mÿj ne Kritu kum me abêkam kute? Kum me abê ja ne kute mÿjja jabatà:nh pyràk. Mÿjja jabatanh ne kum me abê ja'ã amijakre. Me te kute kàjkwa nàr kon, pyka'ã akremâja pumû. Æ abatà:nh ane nhym me te aktâ irê'yr bôx ne 'ã akremâ. Nàr kon, me te 'ênhôt nàr krax'yr bôx ne 'ã akremâ. Nàr kon, me te 'ã àbir nàr aparmâ rwyk ne 'ã akremâ.

19 Näm ã Kritu kum me abê ra:xo ane. 'Ã akre'yr me bôx kê:tkumrêx. Me kute mar mex kê:tkumrêx. Kritu kum me abê:ê. Kum me abêo me rer me:x ne. Dja kum me abê rã'ã: rã'ã ne. Nhym be, Djünwã, dja ga memâ akren memâ arê gê me kuma. Dja me prïne Kritu kum me abêja ma ga kam arÿm araxo me kadjwìnhbê nhÿ. Ne kam me ï pÿnhkôt meo tuknñ prïne meo aba mex. Nhym kam me prïne araxmâ katon arÿm prïne amikam ama. Nã bãm ã me Babãmmâ ajarênhö ane.

20 Metündjwÿnh ne ra:xi. Me'õ ne kute raxo têp kêtkumrêx. Kute mÿjja kunî nhipêx mar. Mÿjja 'õ kubê tÿx kêtkumrêx. Djäm me baje kum mÿjja ra:xo badjâ'wyr nhym te kute me bakadjy ipêxmâ nhym kubê tÿxmâ? Kati. Kubê tÿx kêt. Nàr, djäm me baje amim mÿjja ra:x'õ'ã karõ nhym te kute me

bamā ipêx mā? Arkati. Me bamābit ne kute mỳjja rūnh pyràk. Nhym be, kumā ne mỳjja kunī kry:re. Kute mỳjja kunī nhipêx kadŷ umaro, tŷxo kute me bajakrenh me:xi. Djām gu me baje kum mỳjja raxõ jarēnh nhym te kute umaje ne ipêx kêtma. Kati. Tŷxo me bakadjwìnhbê ūrkam dja arŷm mỳjja rūnh nhipêx ne. ²¹ Gu me kam kum,

—Me ije amim Jeju mar kunī ne ba me amā, “Ara:x ne apyma:kumrēx”, anhŷro iba. Dja ba me aben djô'ã amā arax jarēnh rã'ã: rã'ã ne, ane. Gu me ã kum ane.

4

Me kum aben jabê'ã kute memā karō.

Rô 15.5; Pir 2.1; Ped k 3.8

¹ Ë, Bënjadjwìr djwìnhmā ne ba apê nhym me 'ã kum ikurēn idjuwpre. Ba kam arŷm ar amā 'ã karō. Katât ar aje amijo aba kadŷ ne Metîndjwình arŷm amiwŷr ar ajuw ne ar ajo ba. Kam dja gar katât ar amijo aba nhym Metîndjwình arŷm ar akam kînhkumrēx.

² Dja gar kum amijo angri. Kwârïk wânh amijo adjâmra kêt ne akrànmâ ar amijo aba. Kwârïk wânh memâ bêx kêt ne memâ aprïren memâ akabêñ. Gê me'õ ar ajõo bikênh jabej akubyn amijâ angryk nê. Ar amâ aben jabékôt amijâ angryk nê ne. ³ Metîndjwình Karō kute abenâ ar amênh gar aje abeno anhöbikwakam aje mrämri ne me ĩ pydji pyràk. Kam amâ aben jabén abenmâ akabêñ mex jarë. Abenmâ akabêñ mex ry typydji 'ãno djan aben nêje aben pumû.

⁴ Gwaj baje mrämri ne me ĩ pydji pyràk ne ren kam axikôt bakabêñ. Metîndjwình Karō pydji kute

gwaj bajo ba gwaj ren axikôt bakabēn. Kute amiwyr gwaj bajwyr ne gwaj bajo bakam gwaj bakunī amiwyr me'ō pydji kamnhixkumrēxo baba.

⁵ Bēnadjywyr djwŷnh pydji:. Gwaj bakunī baje tu amim Jeju pydji: markumrēx ne pydji kôt ar amijo baba nhym me arȳm ngômā gwaj bajangij.

⁶ Nhym me Batindjywŷnh pydji kubê ne gwaj bakunī Bām djwŷnh ne gwaj bakunīmā Bēnadjywyr djwŷnh. Nām gwaj bakunio ban bakunī mē amijo kajkep. Ga, gwaj baje mrāmri ne me ī pydji pyràkja pumū.

⁷ Nhym be, ajtekam gwaj banhī pŷnhkôt apŷnh gwaj badjapênh djà. Kritu ta kum gwaj bakaprīn gwaj banhī pŷnhkôt arȳm amim gwaj bajā karō. Amim gwaj bajā karōn arȳm gwaj bakunīmā gwaj badjapênh djà'ā karō. Gwaj kam banhī pŷnhkôt arȳm apŷnh badjapênh djà maro baba. Gwaj badjapênh djà'ā ne Metindjywŷnh gwaj bakīnh djà jarē.

⁸ Amrēbē: gwaj bakêtri ne Metindjywŷnh me bakukāmāremā kum,
“Nām kàjkwamā wabin amim me uwpre tūm krapt̄ija pytān meo mō.

Ne kam pykakam me jamā me kīnh djà ngā”, ane.
Ga, Metindjywŷnh kute Kritu kàjkwamā àbir jarēnhja pumūn kam kute memā kīnh djà nhōrja pumū.

⁹ Mŷj ne kàjkwamā àbir kêtri nē? Bir, nām ruw. Nām apa:rmā pykamā ruw ne pyka mā: nō. ¹⁰ Nō:n kam ta ajte wabi. Kàjkwa kunī mŷrbē kàjkwa djwŷnhmā wabin kam nhŷ. Kute mŷjja kunī mē amijo kajkep kadjy kam nhŷ. Kute kàjkwamē pykamē amijo kajkep ne o ba kadjy kam nhŷ.

¹¹ Ga, Kritu àbirkam kute memā me kīnh djà nhōrja pumū. Tām ne Metindjywŷnh me

bakukāmāremā arē. Mŷj'ā ne kute memā kīnh djà nhōrja amijakre? Bir, kute memā apŷnh àpênh djà nhōr'ā ne amijakre. Kritu ne arȳm gwaj bamā apŷnh badjàpênh djàri'ā ajarē gwaj maro baba. Ar ije 'ā idjujarēnhmā ne ar ikwȳmā 'ā karōn ar ijano. Bar kam ije omūnhkôt memā 'ā idjujarēnh ar iba. Nhym kam ajte gwaj bakwȳmā apŷnh kabēn jarē gwaj maro baba ne arȳm kukwakam amū memā kabēn jarēnho baba. Nhym kam ajte gwaj bakwȳmā bakabēn mex'ā karō gwaj me kute Jeju mar kêtjamā arēnho baba. Nhym kam me arȳm amim Jeju maro ba. Nhym kam ajte gwaj bakwȳmā me kute Jeju marjao djuw mexo ba'ā karō. Gwaj meo djuw mexo baba nhym kam me tu amim Jeju mar tÿxkumrēx ne 'ā ukanga kêt ne ar ba. Nhym kam ajte gwaj bakwȳmā memā kukrâdjà'ā badjujarēnh'ā karō gwaj memā 'ā badjujarēnho baba. Kritu kute gwaj bakīnh djà'ā gwaj bamā apŷnh badjàpênh djà nhōr ne ja.

¹² Dja gwaj apŷnh badjàpênh djàjakam apê:, Jeju nhō me ja prîne kum mex kadgy apê: nhym kam me adjwŷnhdjwŷ Metîndjwŷnhmā àpênh ar ba. Gwaj me kadgy badjàpênh ar baba nhym me kunī arȳm Kritu mar mexo amū amikamēn arȳm amim mar ra:x ne. Me kute Kritu mē ī pydji pyràk ja arȳm amim mar ra:x ne. ¹³ Djäm kam dja gwaj Metîndjwŷnh Kra mar punun kam bakabēn kajgo'õ mŷr jabej abenmā bakabēn ar baba? Kati. Dja gwaj Kra'ā bakabēn pydjibit man axikôt arēn tu amim markumrēx. Ne kam baje me prîre pyràk kêt ne Kritu mar rerekre kêt ne bajabatànhkumrēx. Ne kam prîne amim kuman arȳm amim mar ra:xkumrēx.

14 Djām gwaj bano rerekre kute me prīre no rerekre pyràk rā'ämā? Nhym apýnh me 'êxnhĩ mrān bôx ne no týxtikam ari gwaj banoo biknoro bamā? Me kute ari apýnh me kukràdjà jarēnho kute kôk, kute ngô djàkà ari mýjja japīn pyràk. Djām gwaj baje jām Kritukôt bakabēn djir ne ajte jām me kukràdjà punukôt bakabēn djir ne ari: bakabēn jaduwýro babamā? Kati.

15 Gwaj ba dja gwaj bamā aben jabēn bakabēn katâtbit jarēn arým kàjmā Kritumā aben kamēnho tē. Baje mar mexo, kum bamexo kàjmā aben kamēnho tē. Ga, gwaj bakrāja pumū. Gwaj bakrākam badjumar ne kam amū banhikrao apê nàr baparkam mrā. Gwaj bakrā ne amū gwaj bakukràdjà kunī ngrék ne gwaj bajo ba. Gwaj bakrā kumrēx umar nhym kam ô'ã amū gwaj bakukràdjà kunī apê. Krituduwý ne kute gwaj bakrā pyràk ne gwaj bakunio ba gwaj kukwakam apýnh kum badjàpênh djàri kum badjàpênh ar baba.

16 Ga, gwaj bapar, bate, bapa, banhikra, bano, banhijäkre, bakukràdjà kunī; kunī apýnh gwaj bakudjékkôt kute aben jamýnh týx, kute abenmā týx jangjênh mex. Ne ren gwaj bakudjék kêt gwaj ren bakukràdjà kunī ren aben bê ajka'u gwaj ren kam kàjmā baku'ê kêt. Krituduwý ne ã ane. Näm gwaj bakraptio õbikwa gwaj banhí pýnhkôt apýnh kum badjàpênh djàri. Gwaj kam baje aben jamýnh týx män prâbê abeno banhõbikwan baro'ã Kritumā apê. Te apýnh kum badjàpênh djàri gwaj baro'ã kum badjàpênh ar baban o abenmā týx jangjênh baba. Kute gwaj bamā badjàpênh djà'ã ujarênh kôt gwaj kum badjàpênh ar baba. Gwaj bamā

aben jabêo ro'ã aben kaměnho mõ. Gwaj baje mar mexo, kum bamexo aben kaměnho mõ.

Me kute me kukràdjà punu kôt amijo ba kêtma.
Kor 3.5; Ped k 4.7

¹⁷ Ije ar amã ja jarěnhkam djäm ar aje arek amijo aba tûm kôt amijo aba râ'ämä? Amrêbê ne gar ate Metindjwýnh bê ar amijo aban me bajtem kukràdjà punu kôt ar amijo aba. Djäm aje arek me kukràdjà punu kôt amijo aba râ'ämä? Kati. Täm ne ba ar abê uma:. Me wã ne me amim mýjja kajgobit'ã karõo ba.

¹⁸ Näm me tu amakkre kêtumrëx. Nhym me te kute memã mýjja mex'ã karõ nhym me kute mar kêtumrëx. Mýjja'ã me kabẽn kute amijakreja ne me kute mar kêtumrëx. Kam ne me arÿm umar djàkam mýjja punubit man arïk ar ba. Arïk ar ba kute mrämri ne akamât kô tykkam me arïk ar baja pyràk. Näm me Metindjwýnhbê: amijo ban kam kôt tĩn ne ar baja mar kêtumrëx. ¹⁹ Nhym ren me me akre ren me amimaro t n ren arÿm amim ngyrk ne. Nhym be, kati. Me ja ne me kute amimar kêtumrëx ne kam kute kur bit mar ne aben b  me kupênh ra:x ne mýjja punu kun  nhipêxo ban ajbit mar pr : m ne.

²⁰ Nhym be, Kritu. Dj  ne gwaj bam ,
 —Ajr  mek t   amijo ane, ane? Arkati. ²¹ Arÿm ne gar mr mri Jeju kab n kat t k t ama. N m am , “Kw r k w nh”, ane. N r ar akw y aje mar kajgo jabej ba ajte ar am  t m jar . ²² Amr b ne gar me kum Metindjwýnh k nh k tja kukr dj  k t ar amijo aba. Aje kangam . Me kukr dj ja k t ne me kum mýjja punu pr m ne amim ' x ne amim, “Ajr , kam amexkumr x”, anh ro ba. Aje

me kukrādjà ja kangamā. ²³ Adjumar djà ny kadjy aje amimarmā. ²⁴ Ne amrānhnymā ne mrāmri Metīndjwŷnh katatkôt katât aje amijo abamā ne mexo amexmā.

²⁵ Kam memā ajêxo abaja tu wānh kangakumrēx ne abu'ā me kunimā akabēn katâtkit jarē. Mŷkam? Bir, Kritu amikôt gwaj bakunio ba gwaj baje kumē banhī pydji pyràk. Kam dja gwaj memā bakabēn katât jarē.

²⁶ Godja ga angryk jabej kwârïk wānh kam ajaxwe kêt. Kwârïk wānh angryk'ā akamât kêt ne angryk 'iry kêt. ²⁷ Ajaxwe kêt gê Xatanaj akam ām kêt.

²⁸ Kwârïk wānh ar ajō adjâkînhī ajte mŷjja 'ōo adjâkînh kêteumrēx. Ga dja ga adjâpênh tŷx ne anhikrao katât mŷjja kupênh mex. Ne kam adjâpênh pânh arȳm amim anhō mŷjja jamŷ. Ne kam arȳm amikutā me ō mŷjja kêtjamā kwângā.

Me kabēn mex'ā kute memā karō.

²⁹ Kwârïk wānh akabēn punu'ō jarênh kêt. Memā akabēn mexbit jarē gê me kuman mex. Gê me mexo amū amikamēn arȳm mexkumrēx.

³⁰ Kwârïk wānh Metīndjwŷnh Karōmā kaprī jadjär kêt. Metīndjwŷnh ne arȳm ar amā ano nhym amim ar ajo ba. Nhym o kute mrāmri ne arȳm ar ajā kute aminhidji nhôr pyràk.* Dja Karō arek amim ar ajo ba: nhym kam Jeju arȳm bôx. Bôx ne amikôt ar ajo mō.

---

* **4:30** Ga, me kute mŷjja'ā aminhidji janhôr nhym arȳm amirîtkumrêxja pumū. Ar gadjwŷ Metīndjwŷnh arȳm ar amā Karō jano nhym ar ajo ba gar arȳm amim, “Mrāmri ne arȳm ijo krakumrêx. Ga, arȳm kute imā Karō janor nhym kute ijo baja pumū”, ane.

³¹ Dja gar wānh angryk, kam amadjàkam atokryja wānh kanga. Ne wānh mekam adjàkrêmē angrykmē akabēn punumē wānh kangakumrēx. Ar aje meo abikēnh'ā amim karōja kunī dja ga wānh kangakumrēx.

³² Ar ga dja gar amā aben kaprīn abenmā abēn rerek ne aben jaxwe maro aknon abenkam angryk kêt. Mŷkam? Bir ga, Metīndjwŷnh arȳm Kritu tykkôt kute ar ajaxwe maro biknor ne ar akam ngryk kêtja pumū. Kam dja gar aben jaxwe maro aknon abenkam angryk kêt.

5

¹ Ga, me bām kum kra jabê nhym kute bām kôt amijo baja pumū. Nām kute amim,

—Ba djūnwā kudjwa, ba djūnwā kudjwa, anhŷro ba. Metīndjwŷnh kum ar ajabékam dja gar kôt ar amijo aban kudjwa amā me abēo aba. ² Ga, Kritu kum gwaj bajabê:ja pumū. Ne kam arȳm gwaj bajaxwe pānh Metīndjwŷnhmā amingā nhym me kam kubī nhym arȳm gwaj bajaxwe pānh ty. Kritu kute mrāmri ne mry bīn pyràk, me kute amrēbê me axwe pānh kute Metīndjwŷnhmā mry par pyràk. Me kum mry pan kubô nhym arȳm ardjành bān kînh ne. Dja gar Kritu kudjwa ã amā me abēo ane nhym arȳm akam kînhkumrēx ne.

Apŷnh me axwe djàri néje kute me kukrà.

A Xim 2.4; Xij 4.4; Dju k 1.6, 2.15

³ Nhym be, me mjēn djwŷnh nàr prō djwŷnh kupa'ā kurē ba. Nàr me àpênh punu:re kunī nhym me arȳm mekam pijàm ne. Nàr me kute mŷjjao atom rūnh prā:m. Kwârīk wānh ar ajō amijo anhŷr

kētkumrēx gē me ajarēnh kētkumrēx. Djām Jeju nhō me ja kute ã amijo anhŷrkam mex got? ⁴ Nàr, me kabēnkamdjwŷ. Ar amy aje me nire kukrâdjâ'ã me aprŷ nhym me ar akam pijàm. Nhym ar anire aje me my kukrâdjâ'ã me aprŷ nhym me ar akam pijàm. Nàr, ar abixaêrkôt ar akabēn kajgo. Nàr me keket kadjy ar amy me ni'ã abēno ajkē nhym ar ani amipānh me my'ã abēno ajkē. Ar akabēn ja ne mex kêt. Kwârīk wānh memā arēnh kêt. Atemā dja gar memā Metîndjwŷnhkam amikînh jarē.

⁵ Nhym be, me mjēn djwŷnh nàr prō djwŷnh kupa'ã kurē ba. Nàr, me àpênh punu:re nhym me mekam pijàm ne. Nàr, me kute mŷjjao atom rûnh prâ:m. Me ja ne me mrâmri ne me kute mŷjjao metîndjwŷnh karō nhipêxmā amijarēnho ba pyràk. Djām me ja Metîndjwŷnh kute meo bamā? Djām Kritumē Metîndjwŷnh ar me kunîmā Bênjadjwŷrkam djām ar kute meo bamā? Nàr, djām ar kute me jamā ar õ mŷjja nhôrmā? Arkati. Ja ne gar aje amrêbê mar. ⁶ Ar aje markam kwârīk wānh me'õ ajte kabēn kajgoo arîk ar amā,

—Ajrâ. Ñ ajaxweo ane. Dja Metîndjwŷnh ajmā ajo kētkumrēx, anhŷr kêt. Kwârīk wānh o anoo biknor kêt. Me amakkre kêt prâm kute ã axweo anhŷr prâmkam ne Metîndjwŷnh arŷm mekam ngry:k ne. ⁷ Kam kwârīk wānh mekôt ã ar ajaxweo anhŷr kêt.

⁸ Mŷkam? Bir, amrêbê ne gar ajaxwe:n aje akamât kô tykkam me ar baja pyràk. Nhym be, jakam ne gar arŷm Bênjadjwŷr djwŷnh kôt ar amijo aban arŷm aje a'uri me ar baja pyràk. Bênjadjwŷr djwŷnh kute ar ajo krakam dja gar ajmā akute kêt

ne katàt ar amijo aba. Dja gar aje mrāmri ne me a'uri ar baja pyràk. ⁹ Metīndjwình Karō dja meo ba nhym kam me ô'ã ukapríkumrēx ne katàt kute kabēn jarēnhkumrēx ne 'êxnhĩ kêtumrēx.

¹⁰ Dja gar Bēnjadjwìr djwìnho kînh, mŷj ak-abenkôt, aje mŷjo abakôt aje Bēnjadjwìro kînh jabej amikabi. ¹¹ Ne kwârïk wânh me axwe kôt ajaxwe kêt. Me axwe ne me kute akamât kô tykkam me àpênh punu pyràk. Djäm me àpênh punu djô'ã mŷjja mex got? Arkati. Kwârïk wânh me axwe kôt ar ajaxwe kêt. Ar ga dja gar me axwe nêje me kukrà.

¹² Mŷkam dja gar me axwe kôt ajaxwe kêt? Bir, me me kàxã apdjun ba punukumrēx. Gwaj ren abenmã me arën ren bapijà:m ne. ¹³ Me axwe ne me apdjun àpênh punuo ba: nhym me arÿm memã Metīndjwình kabēn jarë. Nhym kam me arÿm amijaxwe ma. Me kute memã arênh nhym me kute amimar kute mrāmri ne me kute memã mŷjja kurwìykam mŷjja kunî kum amirït pyràk. ¹⁴ Me kute memã Metīndjwình kabēn jarênhkambit ne me arÿm kute amijaxwe kunî mar. Amrêbê: ne me me bakukâmãremã me kute amijaxwe mar'ã ajarë. Me memã kum,

“Kute mrāmri ne me ôto nôrkam kute me kabēn mar kêt pyràk ne ga aje Metīndjwình mar kêt.

On ano tÿx ne amim kabēn ma kute mrāmri ne me krã apôx ne no tÿxkam amak mex pyràk.

Aje kabēn mar kêt kute mrāmri ne me tyk kute me kabēn mar kêt pyràk. On kabēn man kôt ar amijo aba kute mrāmri ne me tyk ne akubyn tîn ne ar ba pyràk.

Dja ga kabēn ma nhym Kritu arȳm prīne amā arē
ga prīne amima.

Kute mrāmri ne me kute memā pôk ne o kute pry
kurwȳ nhym kam me kute prīne rīt mex
pyrāk", ane.

Mrāmri ne me kute me bakukāmāremā
arēnhkumrēx. Mrāmri ne Metīndjwȳnh kute memā
arēnh ne kute me axwe kunīo amirītmā.

¹⁵ Kam dja gar amijā ano tȳx ne katàt ar amijo
aban ajmā akute kêt. Djām ano kētmā? Kati. Dja
gar akrā mex ne amijā ano tȳ:x ne katàt ar amijo
aba. ¹⁶ Ar abu'ā me axwe kunīja dja gar me'ā ano
tȳ:x. Nhym kam ar aje memā Metīndjwȳnh kabēn
jarēnh djà ar awȳr bōx gar arȳm memā arē. Akati
jakam me axwe krāptīkam dja gar ã memā ane.

¹⁷ Kam kwārīk wānh ar akrā punu kêt. Dja gar
amijo Bēnjadjwȳr djwȳnh man kum,

—Mȳj dja ba nē ga kam arȳm ikam akīnhkumrēx
jabej? ane. Dja gar ã kum anen arȳm prīne amijo
Bēnjadjwȳr djwȳnh markumrēx.

¹⁸ Kwārīk wānh kadjwati kangōkam* ar abibānh
kêt. Kam ne me arȳm amijo ajkēn punu mex
ne. Ar ga dja gar Metīndjwȳnh Karō mar tȳx ne
'ã adjukanga kêt gē ar anhī pȳnhkôt raxo ar akad-
jwȳnhbē nhŷn ar ajo ba mex.

¹⁹ Dja gar mar tȳx ne abenmā mebê idjaer
nhō me ngrer tūm jarē, me ngrerkôt Bēnjadjwȳr
djwȳnhmā mextire jarē. Metīndjwȳnh'ã me ngrerja
kunī jarē. Djām ate akrān ajajkwa kajgokam-
bit aje Bēnjadjwȳr djwȳnhmā me ngrer jarēnhmā?

---

* **5:18** Mȳjja me kute o kōm ne kôt bibānh kunīja, kadjwati
kangōmē uba kangōmē, mȳjja kangō kunī ne me kum kadjwati
kangō jarē.

Kati. Dja gar amikam me ngrerkam kabēnja markumrēx ne angrerkôt kum arēnhkumrēx.

²⁰ Dja gar Karō mar tŷx ne mā Metīndjwŷnhmā, me Babāmmā amikīnh jarē. Mŷjja kunīkôt kum amikīnh jarē. Djām ar adjumar mexkambit dja gar kum amikīnh jarē? Kati. Ar adjumar punukamdjwŷ dja gar kum,

—Djūnwā, te idjumar punu ga mā ijo djuw mex ne mā ijo kīnh. Bēnjadjwŷr djwŷnhbê Jeju Kritu ba tu amim markumrēx ne arȳm amā amikīnh jarē, ane. Dja gar akati kunīkôt ã kum amikīnh jarēho ane.

²¹ Dja gar akrànmā aben kabēn man kôt ar amijo aba. Ar aje Metīndjwŷnh pymā markam dja gar ã amijo abao ane.

Prōmē mjēnmē abenā memā karō.

Kô k 11.3; Kor 3.18; Ped k 3.1

²² Me aniremā ne ba ikabēn jarē. Dja gar amjēn kabēn man akrànmā kôt ar amijo aba. Aje mrāmri ne Bēnjadjwŷr djwŷnh kôt ar amijo aba pyràk dja gar ã amjēn kôt amijo abao ane. ²³ Mŷkam? Bir, ar amjēn ne ar ajo ba kute mrāmri ne me krâkam umar ne o kute amingrēk ne ba pyràk. Me krâkam ne me umar ne kam amū ikrao apê nàr parkam mrā. Me krā ne amū me kukràdjà kunī ngrēk ne meo ba. Nām Kritudjwŷ ã me kute amim marja kunīo ane. Ta ne kute me krā pyràk ne meo ba. Ne kam arȳm me utàn meo ba. Ō me kunī ne me kute ta ĩ pyràk nhym me utàn meo ba. ²⁴ Nhym kam Kritu nhō me kute amim mar kunīja akrànmā kabēn man kôt amijo ba. Dja me aniredjwŷ ã amjēn kabēn kunī mar ne kôt amijo abao ane.

²⁵ Me amymādjwȳ ne ba ikabēn jarē. Dja gar amā aprō jabē: kute Kritu kum ō me kute amim marja kunī jabē pyrāk. Ga, Kritu arȳm me kadjy tykja pumū.

²⁶ Mȳj kadjy ne me kadjy ty? Bir, prīne kute meo mex kadjy. Kute mrāmri ne me kute ngôô kubēkà pōnh nhym prīne mex pyrāk. Mrāmri ne kabēn kute ngô pyrāk ne prīne meo mex. Kritu memā kabēn jarē nhym me amim kuman arȳm Metīndjwȳnh mexo mex. Ja kadjy ne Kritu me kadjy ty. ²⁷ Ō me kute amim marja kunī prīne kum me:xkumrēx nhym me arȳm kum me kī:nhkumrēx nhym kam kute amikabem me umjȳr ne kute ar meo ba kadjy. Ja kadjy ne Kritu me kadjy ty. Dja ō me ja kute ta ī pyrākja prīne mexkumrēx ne axwe kētkumrēx kute mrāmri ne me kà mjô kētkumrēx ne ngrā kētkumrēx nhym mȳjja 'ō kute meo bikēnh kētkumrēx pyrāk. Dja me Metīndjwȳnh mexo mex ne kum punu kētkumrēx nhym arȳm meo ba. Ja kadjy ne Kritu me kadjy ty. Be, djām kum ō me ja jabē ngri: got?

²⁸ Bir be, me mydjhȳ dja me ā kum prō jabēo ane. Kum prō jabēo kute mrāmri ne me kum aminhī jabēja pyrāk. Me kum prō jabēja ne me kum aminhī jabē. ²⁹ Djā nām me'ō kum aminhī kurē? Kati. Me kum aminhī jabē ne ō kwȳ krēnmē kubēkāmē mȳjja kunīo aminhīo djuw mex.

Nām ā Bēnjadjwȳr djwȳnh me baje Kritu mar djwȳnho djuw mexo ane. ³⁰ Me banhī pȳnhkōt ne gu me baje Kritumē banhī ttypydji pyrāk. Baje Kritu pa pyrāk, no pyrāk, par pyrāk. Baje ta kukrādjà kunī pyrakkam ne Kritu amim me baje

djuw mex.

Dja ã me amim prõdjwòyo djuw mexo ane.
31 Amrëbê: ne me bakukämâre 'ã memã kum,
 “Kamã dja me my prõ kadgy arÿm bämmë nã
 arkum iren kam arÿm prõbit'ãngrà ne.

Nhym kam ar ï abenã tÿm ne kam kute ï typdji
 pyràk.”

Nãm me bakukämâre ã memã ane.

32 Be, ije ar amã kukràdjà jarënhja ne me kute
 prïne mar mex këtkumrëx, mebê tÿx. Kritumë me
 bamë õ me kute amim marja kunñ'ã ne ba ikabëen
 ja jarë.

33 Kam ne ba ar amã aprõ jabékumrëxmä ar amã
 'ã karõ. Kute mrämri ne ar amã amijabê pyràk ne
 ar amã aprõ jabên aje o djuw mexmä. Nhym ar
 anireja, ar amjën ne ar ajo ba. Kam ar aje amijä
 marmä ne ba ar amã 'ã karõ. Täm ne ja.

6

Bämmë kramë abenã memã karõ.
Kor 3.20

1 Jakam ne ba me aprïremä 'ã karõ. Bënjadjwÿr
 djwÿnh kabënköt dja gar abämmë anã kabën man
 ar kabën kôt ar amijo aba. Ja ne mex. **2-3** Mìykam?
 Bir, amrëbê: Metïndjwÿnh me bakukämäremä kum,
 “Me amã abämmë anã jabên ar kabën ma.”

Nãm ã memã anen kam kôt memã mÿjja mex jarënh
 memã kum,
 “Kam arÿm adjumar mex ne kribêm pykakam ar
 aba”, ane.

Metïndjwÿnh kute memã 'ã karõköt kukràdjà ne ja.
 Kukràdjà kumrëx kute kôt memã mÿjja mex jarënh
 ne ja. Kam dja gar mar tÿx ne.

4 Ne ar amy, ar ajabatànhwādjwì, ar amā ne ba 'ã karõ. Kwärïk wānh akra arkum amikurê'uk kêt. Ari arkum adjàkrêo kum amikurê'uk kêt. Ar ga dja gar akumrẽx amijā Bēnjadjwyr djwýnh kabēn man arým katât kôt ar amijo aba. Ne kam kôt axwe nêje ar akren kam mrānh mex'ã arkum karõ. Dja gar ã akra aro ane gê ar akôt Metīndjwýnh kôt ar amijo ba.

Bēnjadjwýrmē õ àpênhmē abenā memā karõ.

Kor 3.22; Xim k 6.1; Xit 2.9; Ped k 2.18

5 Ar akwÿ ne me arým amim ar apa 'amÿ gar memā adjàpênh tÿx kajgo ar aba. Ar amā ne ba ik-abēn. Dja gar pykakam ar anhō bēnjadjwyr kabēn ma. Ar anhō bēnjadjwyr raxmē uma dja gar aman kum adjàpênh katât. Kute mrāmri ne Kritumā ar adjàpênh pyràk dja gar ã kum adjàpênh ane. **6** Djām ar aje anhō bēnjadjwyr ūtâbit kum adjàpênh katâtma? Kati. Ar amā kâxkamdjwÿ dja gar amim,

—Kati, Kritumā ne ba apê. Kam dja ba Metīndjwýnh kabēn kôt mrāmri pykakam inhō Bēnjadjwýrmā idjàpênh katatkumrẽx. **7** Dja ba kabēn man kum idjàpênhkam ikînh. Nã bãm kute pykakam memā idjàpênh pyràk. Nhym be, kati. Kàjkwakam Bēnjadjwyr djwýnhmā ne ba apê, ane. Dja gar ã amim anen kam kum adjàpênhkam akînh.

8 Mÿkam? Bir, ar akwÿ apa 'amÿnh aje me kabēn kôt adjàpênh tÿx kajgo ar aba. Bēnjadjwyr djwýnh Jeju kute aparmā ar adjàpênh pumûnh. Ar adjàpênh mex kôt dja ar amā o pãnh mex. När ar akwÿ apa 'amÿnh kêtwa ne ar ga gar adjàpênh ar aba. Me kute ar amā o pãnh kadgy gar adjàpênh ar aba. Bēnjadjwyr djwýnh kute ar adjàpênh pumûnh.

Ar adjàpênh mex kôt dja ï ar amã o pãnh mex. Me akunï adjàpênh mex kôt dja ta amã o pãnh mex. Täm ne gar amrëbê ama.

⁹ Ne bënjadjwyr ar, ar aje amim me pa 'amÿnh nhym me ar amã àpênh kajgo ar bawã ar amã ne ba ikabëñ. Dja gar ije ajbir ar anhõ àpênhmã ikabëñ jarënhja ma. Ikabëñ kôt ar gadjwÿ ar anhõ àpênhmã amex. Kwärïk wãnh aje meo abikënhmã me kangrônhø aba kêt. Djäm bënjadjwyr'ã apydzi? Kati. Ar gadjwÿ ne kàjkwakam ar anhõ Bënjadjwyr djwÿnh. Täm ne ba ar amã arë gar amrëbê aje mar. Ta ne kum me'õ pymä këtkumrëx.

Metïndjwÿnh nhõ kàxo kubëkà'ã ujarënh.

Rô 16.20; Tex k 5.8; Xij 4.7; Ped k 5.8

¹⁰ Akmere àpnñire ar, ije ar amã arënhø ino rer kadŷ ne ja. Bënjadjwyr djwÿnh tÿ:xi. Atÿx kadŷ gora amim maro aba nhym arÿm ar amã atÿx jadjà. ¹¹ Me karõ punu nhõ bënjadjwyr kute gwaj bamã 'êx ne gwaj banoo biknor prãmkumrëx. Dja gar amijã ano tÿx ne arek kubê dja nhym arÿm ar anoo biknor kêt. Arek kubê ar adjäm ne aje kangõnh kadŷ dja gar aminêje Metïndjwÿnh nhõ kàxo kubëkà jangjê, kute gwaj bamã kàxo kubëkà nhõr kunÿja aminêje angjê.

¹² Mÿkam dja gar angjê? Bir, djäm me ï, gwaj baje me omûnhja ne gwaj baje aminêje me kangõnhmã? Kati. Me karõ punu pumûnh kêtja. Apÿnh me axwe nhõ bënjadjwyr ja ne gwaj baje aminêje me kangõnhmã. Apÿnh me karõ punu, me rûnh 'itÿx ja ne gwaj baje aminêje me kangõnhmã. Pykakam me axwe prãmja ne me kute mrãmri ne akamât kô tykkam me mrãnh punuja pyràk. Me ja

nhõ bẽnjadjwyr ne gwaj baje aminêje kangõnhmã. Kàjkwakam me karõ jaxwe ar baje. Me karõ punu ja ne gwaj baje aminêje me kangõnhmã. ¹³ Kam, dja gar aminêje Metïndjwýnh nhõ kàxo kubékà kuní jangjê. Dja aje me kangõnh nhõ akati awýr bôx ga mebê atýx ne me kangõnho dja. Ne kam arým meo apan me kujate. Kam dja ga arek mebê adjãm týx rã'ã.

¹⁴ Be, mýj dja mebê ar anhõ kàxo kubékàja kute gar aminêje angij? Bir, ajêxnhí kêt ne akabéenkumrëx. Ajêxnhí kêt kadju ne ar anhõ kàxo apre djà. Ga, krâkamngônh kàxo pre djào kute kà janênh týxja pumû. Kute o kàxo kubékàja kuní janênh týx nhym arým 'ã rorok kêt. Ar gadjwý ar aje apre djào amikrax pre mân pràbê ajêxnhí kêt ne akabéenkumrëx. Akabéen kajgo kêt ne arek me karõ punu kangõnho dja. Nhym kam me te kute Metïndjwýnhbê ar ajo akêxmã.

Metïndjwýnh kabéenkôt dja gar katât ar amijo aban ajaxwe kêt. Akatât jabê ne anhõ kàxo anhinôkà. Ga, krâkamngônh kute kurê djwýnhbê amipyttar kadju kute kàxo inôkà jangjênhja pumû. Ar gadjwý ar aje kàxo ar anhinôkà jadjàr mân pràbê ajaxwe kêt ne Metïndjwýnhmã akatât. Ne arým me karõ punubê amipyttan aminêje kangõnho dja.

¹⁵ Ar prîne 'ã ujarênh nyja ma. Aje 'ã ujarênh ny mar jabê ne ar aparkà týx. Ga, krâkamngônh kute parkà týx jangjênhja pumû. Kurê djwýnh'yr prôt ne kute amiparo bikênh kêt kadju ne kute parkà týx jangjênh. Ar gadjwý ar aje ar aparkà týx jadjàr mân pràbê dja gar Kritu'ã ujarênh ny kôt adjumar

mexja prīne aman arȳm me'yr mrān memā arē. Dja gar memā arēn arȳm o aminēje me karō punu kangōnho dja nhym me te: kute Metīndjwȳnhbē ar ajo akēxmā.

¹⁶ Dja gar kam tu amim Metīndjwȳnh markumrēx. Aje tu amim markumrēx jabē ne ar anhō kàxo kruwbē àptàr djà. Ga, krākamngōnh kute kruwbē àptàr kadjy kute amȳnhja pumū. Ar gadjwȳ ar aje anhō kruwbē àptàr djà byr mān pràbē tu amim Metīndjwȳnh markumrēx. Tu amim markumrēx ne arȳm arek me karō jaxwe nhō kruwbē adjàptàro dja. Aje tu amim markumrēx jao dja ga õ kuwyo kruw kunībē aptàn mā pa. Me kabēn punu, apȳnh me kaprī djàri, apȳnh me tokry djàri ne kubē me karō jaxwe nhō kuwyo kruwja. Ar aje tu amim markumrēxjao dja gar mā pa. Nhym me te: kute Metīndjwȳnhbē ar ajo akēxmā.

¹⁷ Mrāmri ne Metīndjwȳnh arȳm kute amim ar apytàrkumrēx. Ja dja gar tu amim markumrēx. Jabē ne ngōnho ar akrādjē. Ga, krākamngōnh kute amikrā pytār kadjy kute ngōnho krādjē turja pumū. Ar gadjwȳ ar aje ngōnho akrādjē tur mān pràbē tu amim ja markumrēx. Mrāmri Metīndjwȳnh arȳm kute amim ar apytàrkumrēxja markumrēx. Ne kam arek me karō punu kangōnho dja nhym me arȳm te kute Metīndjwȳnhbē ar ajo akēxmā.

Dja gar ajte prīne Metīndjwȳnh Karō kabēn man memā arē. Aje kabēn mar jabē ne ar anhō kàxdjwa kajgo. Ga, krākamngōnh kute kurē djwȳnho àpanh kadjy kute õ kàxdjwa kajgo jamȳnhja pumū. Ar gadjwȳ ar aje ar anhō kàxdjwa kajgo byr mān pràbē

prīne Metīndjwŷnh Karō kabēn man memā arē. Ne arȳm me karō punu kangōnho dja nhym me arȳm te kute Metīndjwŷnhbê ar ajo akēxmā.

¹⁸ Dja gar kam Metīndjwŷnhmā akabēno aba. Kum mŷjja kunio a'wŷ. Akati kunikôt kum ar akabēn jarē. Aje Metīndjwŷnh Karō mar'ã ar amā djukanga kêt gê prīne ar ajo ba mex. Prīne kute ar ajo ba mexkam mā Metīndjwŷnhmā akabēn jarē. Kum Jeju nhō me ja kunio a'wŷ. Ar ano tŷx ne amā djukanga kêt ne meo a'wŷ.

¹⁹ Badjwŷ kum ijo a'wŷ gê ijamat'yr kabēno bôx ba gop imā me uma kêt ne memā kabēn jarē. Me kräpti kute Kritu'ã ujarēnh ny mar kêt rã'ã. Ba gop me kunimā arēnho amirïtkumrêx gê 'ã ujarēnh ny memā amirïtkumrêx. ²⁰ Ba ne ba Bēnjadjwŷr djwŷnh kabēnkôt memā 'ã ujarēnh ny jarēnho iba nhym me arȳm kàxirâx jao idjuwpre. Dja gar kum ijo a'wŷ gê me te arȳm idjuwpre ba gop imā me uma kêt ne memā arēnkhumrêx ne gop mrämri kabēnkôt ibé 'ã idjujarēnh djwŷnhkumrêx ne memā arēnkhumrêx.

²¹⁻²² Xikiku ne ba arȳm ar amā ano. Imā gwaj bakamy Xikiku jabékumrêx nhym Bēnjadjwŷr djwŷnhmā àpênh katatkumrêx ne 'ã ukanga këtkumrêx. Ba arȳm ar amā ano. Gêdja ar awyr bôx ne arȳm ijã ar amā ajarē. Mŷjja kunî'ã ar amā ajarē gar arȳm iman arȳm ikam adjumar punu kêt ne akînh.

²³ Metīndjwŷnhbê ne me Babām. Ne Bēnjadjwŷr djwŷnhbê ne Jeju Kritu. Gê ar ar aje abeno akamywão djuw mex gar adjumar mex ne amā aben jabékumrêx ne tu amim ar markumrêx. ²⁴ Ar amā Bēnjadjwŷr djwŷnhbê Jeju jabékumrêx ne

Epexu 6:24

xxxiv

Epexu 6:24

'ã adjukanga kêtja gê ar tu kum ar akapríkumrẽx.*
Tãm ne ja.

---

* **6:24** Djãm ar ga ne gar adjukaprí nhym ar pãnh arȳm kum ar akaprí Kati. Ar ta ne ar tu kum ar akapríkumrẽx.

Metīndjwŷnh Kute Memã Kabẽn Ny Jarẽnh New Testament in Kayapó (BR:txu:Kayapó)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kayapó

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Kayapó [txu], Brazil

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kayapó

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

385317df-3c6a-53ac-81db-0815750ed560